

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola technická Brno, Sokolská 1

Šablona: Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Název: Kontrola a měření strojních zařízení

Téma: **Zkoušení hydrodynamických čerpadel**

Autor: Ing. Smolek Jan

Číslo: VY_32_INOVACE_24-15

Anotace: Prezentace slouží jako podpora k výkladu o podstatě a způsobech zkoušek hydrodynamických čerpadel.

DUM je určen především pro čtvrté ročníky všech oborů středních průmyslových škol strojnických.

Materiál byl vytvořen v prosinci 2013.

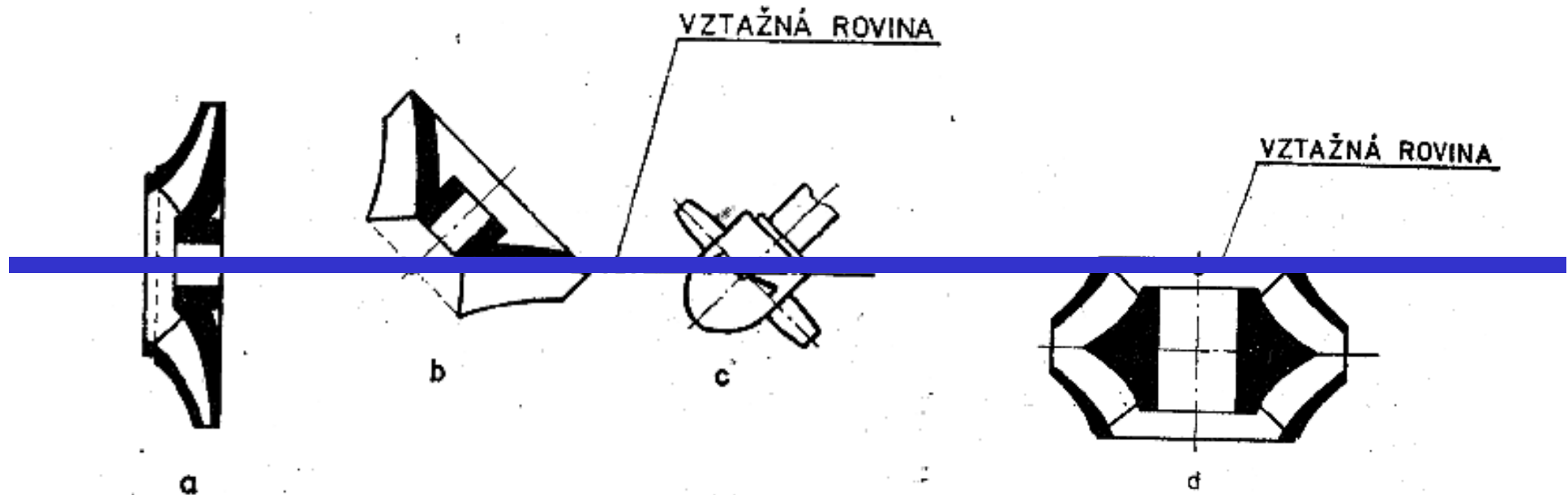
Osnova:

- **Názvosloví, značky, jednotky**
- **Obecná ustanovení, podmínky zkoušek**
- **Metody měření**
  - průtoku
  - Měrné energie
  - otáček
  - příkonu a účinnosti
- **Kavitační zkoušky**
- **Zkoušení čerpadel s kapalinami jinými než „čistá studená voda“**
- **Rozbor výsledků zkoušek, příklady charakteristik**

Názvosloví, značky, jednotky:

- Vztažná rovina
- Měrná energie
  - na sací straně..... Y_1 [J.Kg⁻¹]
  - na výtlačné straně..... Y_2 [J.Kg⁻¹]
  - čerpadla..... Y [J.Kg⁻¹] = Y_2 [J.Kg⁻¹] - Y_1 [J.Kg⁻¹]
- Dopravní výška
- Průtok..... Q
- Otáčky..... n

Vztažná rovina čerpadla:

- a) čerpadlo s horizontálním hřídelem, radiální
- b) čerpadlo se šikmým hřídelem, diagonální
- c) čerpadlo se šikmým hřídelem, axiální
- d) čerpadlo s vertikálním hřídelem, radiální s oboustranným vstupem

Přesnost měření:

Oscilace – krátké oscilační cykly kolem střední hodnoty nastávající během doby, ve které se provádí měření příslušné veličiny.

Změny – rozdíly hodnot, které nastávají mezi jedním odečítáním a následujícím odečítáním.

Měřená veličina	Dovolená maximální amplituda oscilací střední hodnoty měřené veličiny v %
Průtok Měrná energie Točivý moment Příkon	± 6
Otáčky	± 2

Tab. 4. DOVOLENÉ SYSTEMATICKÉ CHYBY MĚŘICÍCH PŘÍSTROJŮ PRO MĚŘENÍ JEDNOTLIVÝCH VELIČIN

Měřená veličina	Dovolená chyba v %
Průtok Měrná energie čerpadla Příkon čerpadla	$\pm 2,5$
Elektrický příkon (pro zkoušky celkové účinnosti čerpacího soustrojí) Účinnost motoru	$\pm 2,0$
Otáčky	$\pm 1,4$

Počet odečítání v sérii	Dovolené maximální rozdíly mezi největší a nejmenší odečítanou hodnotou pro měření každé veličiny v %	
	Průtok Měrná energie Točivý moment Příkon Účinnost	Otáčky
3	1,8	1,0
5	3,5	2,0
7	4,5	2,7
9	5,8	3,3

Tab. 5. DOVOLENÉ MAXIMÁLNÍ MEZE CELKOVÝCH CHYB MĚŘENÍ

Veličina	Dovolená mez v %
Průtok Měrná energie čerpadla Příkon čerpadla Elektrický příkon (pro zkoušky celkové účinnosti čerpacího soustrojí)	$\pm 3,5$
Otáčky	$\pm 2,0$
Celková účinnost čerpacího soustrojí (vypočítaná z průtoku, měrné energie a elektrického výkonu)	$\pm 4,5$
Účinnost čerpadla	$\pm 5,0$

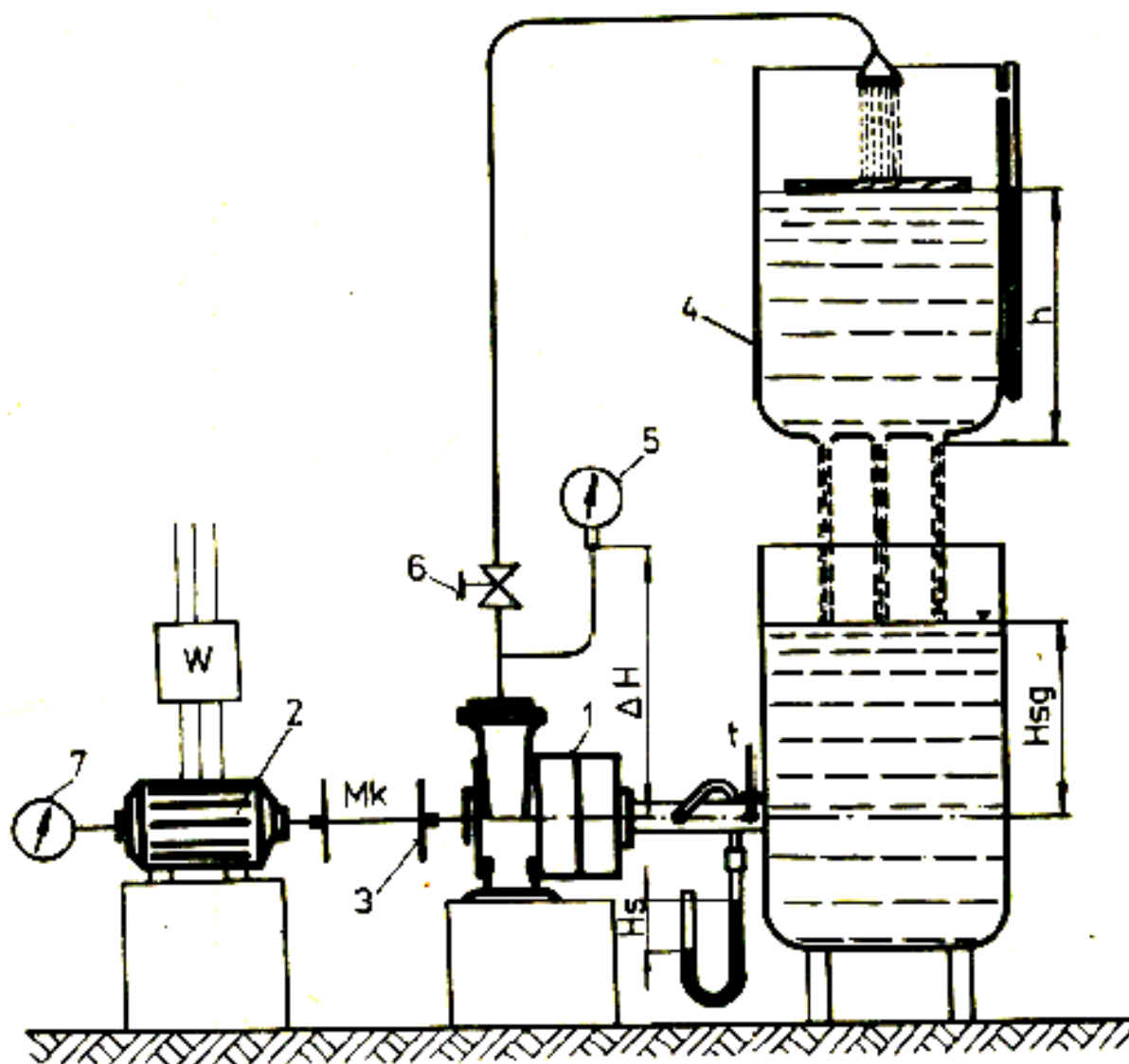
Poznámka: Tyto údaje jsou založeny na 95 % jistotě, že skutečné hodnoty měřených veličin jsou v uvedeném rozmezí.

Metody měření průtoku:

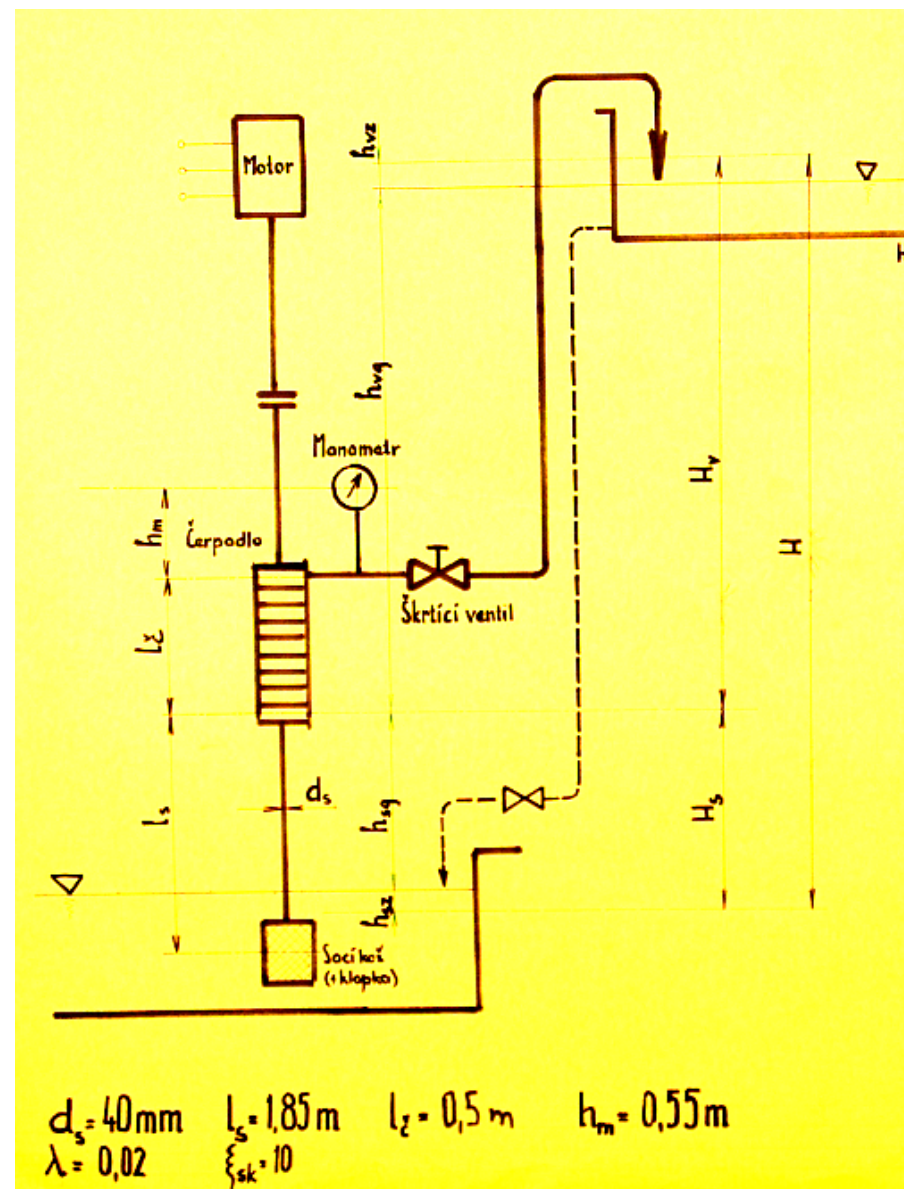
- **Metoda odvažovací nádrže**
- **Metoda objemové nádrže**
- **Clony, Venturiho trubice a dýzy**
- **Přepady s boční kontrakcí, bez boční kontrakce a měrné žlaby.**

Metoda odvažovací nádrže:

Metoda objemové nádrže:

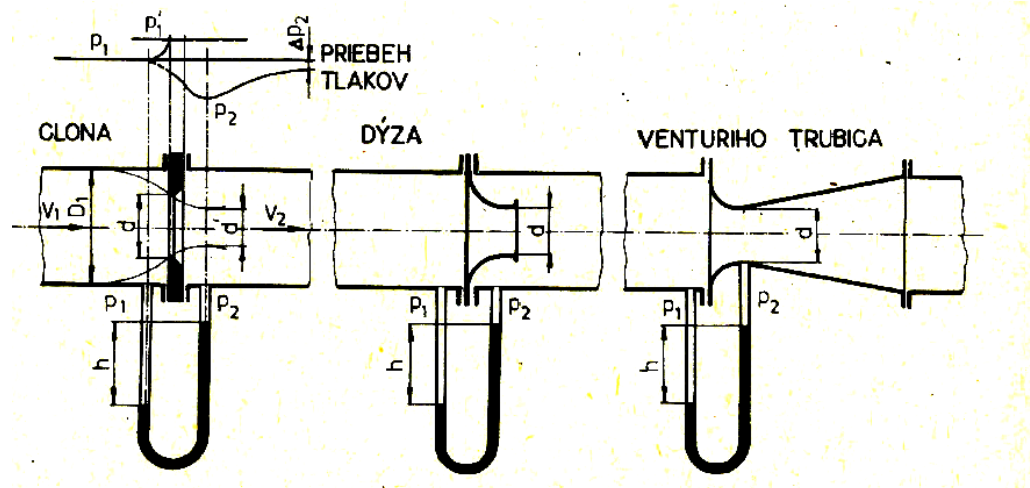

Vertikální čerpadlo (V2):

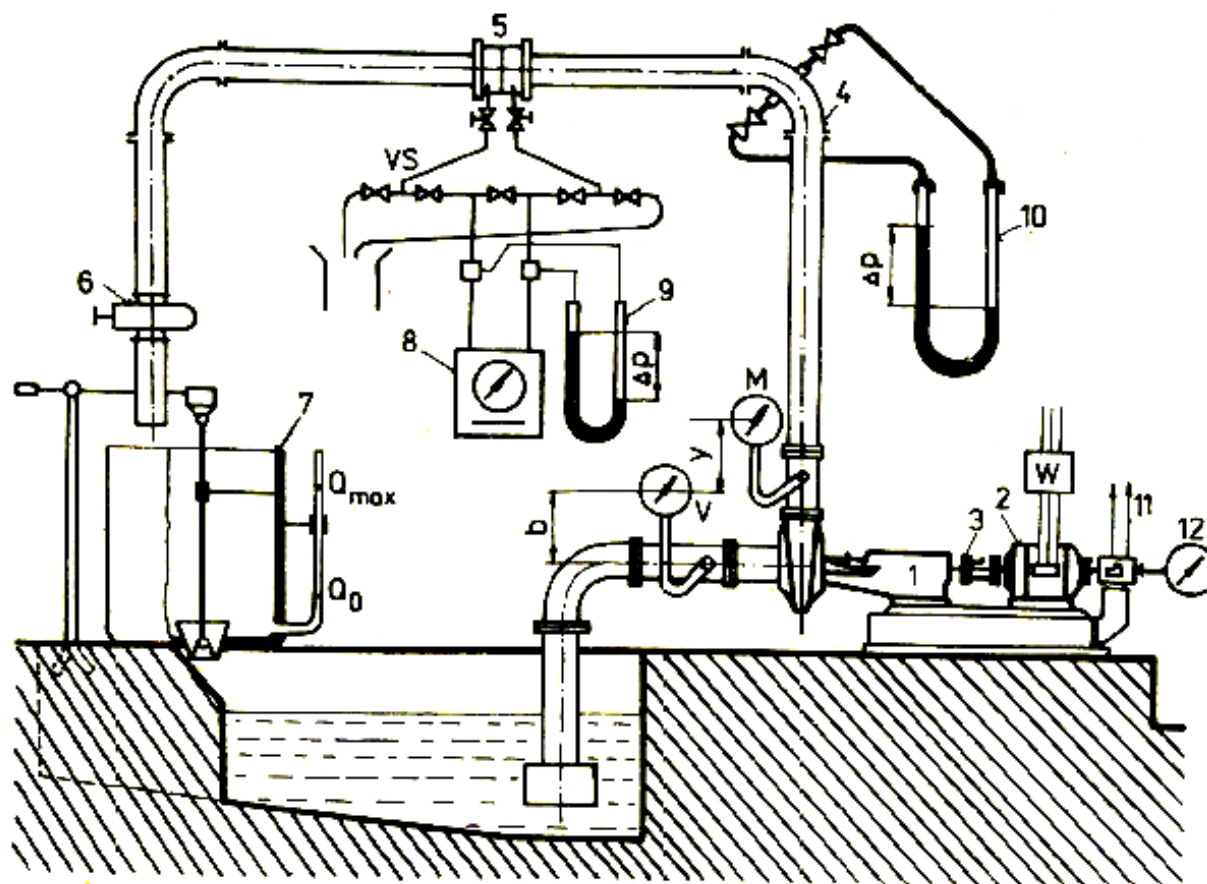

Horizontální čerpadlo:

Clony, dýzy a Venturiho trubice:

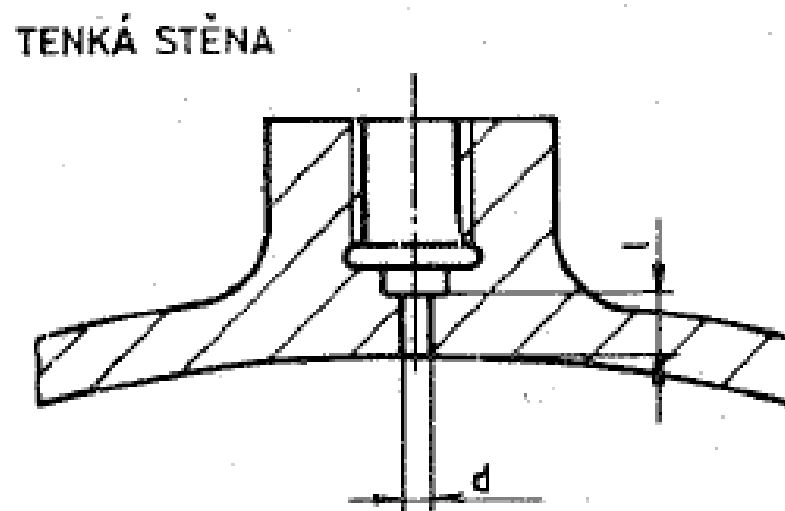
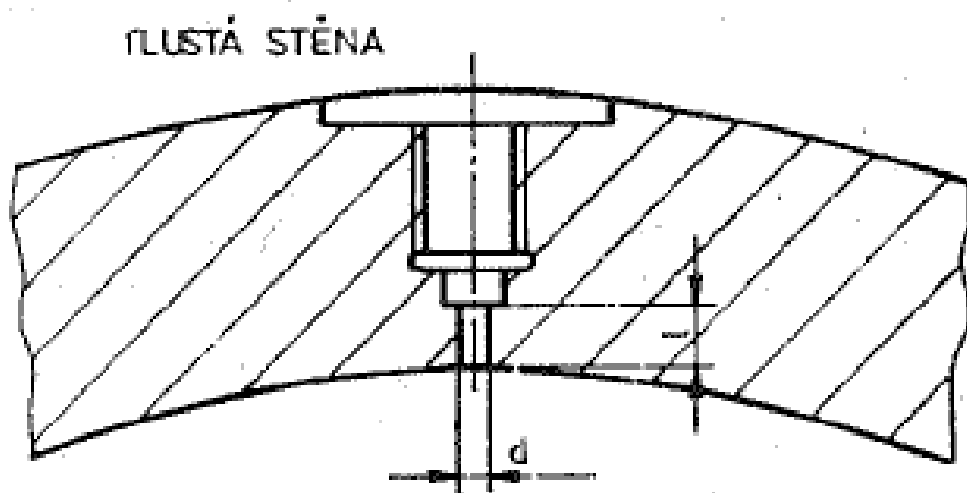

Přepady s boční kontrakcí, bez boční kontrakce a měrné žlaby:

Metody měření měrné energie:

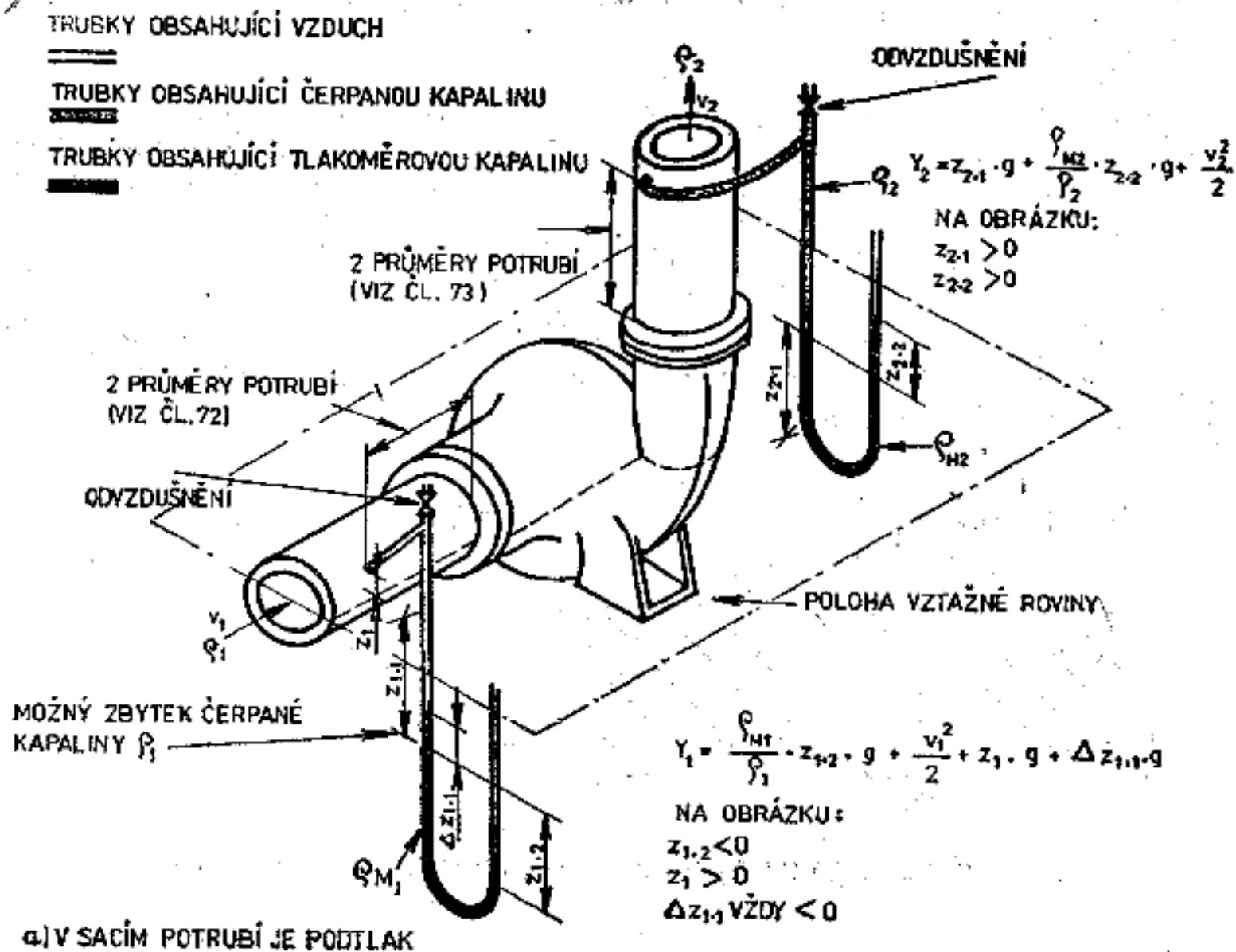
- **Požadavky na přípojky pro měření statického tlaku.**
- **Měrná energie na sací straně**
- **Měrná energie na výtlačné straně**
- **Měrná energie čerpadla**

Požadavky na přípojky pro měření statického tlaku:

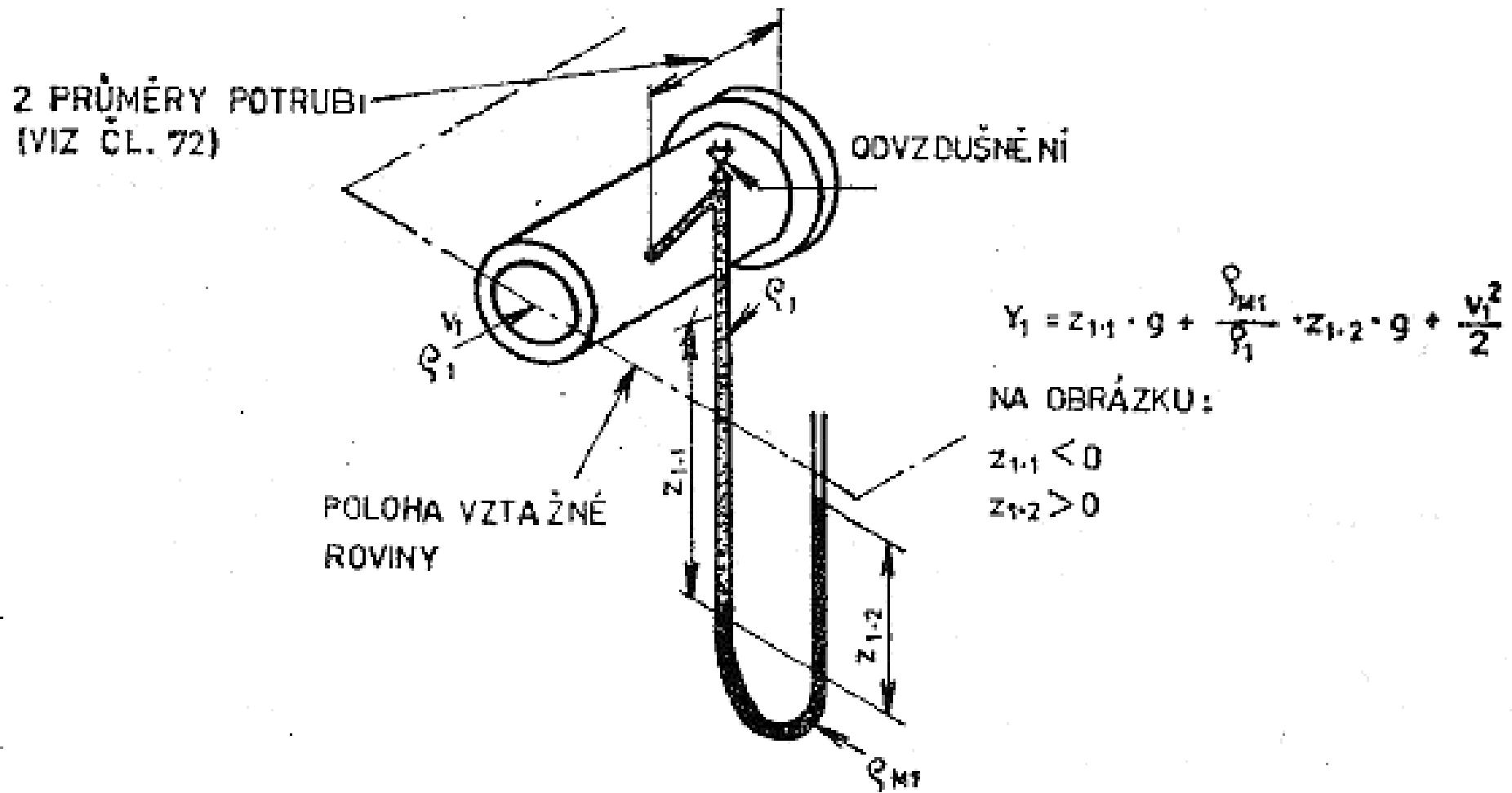

$L \geq 2d$ KDE $d = 2$ AŽ 6 mm NEBO $1/10$ PRŮMĚRU POTRUBÍ. PODLE TOHO, KTERÁ HODNOTA JE MENŠÍ

Měření měrné energie čerpadla kapalinovými tlakoměry (v sacím potrubí je podtlak):

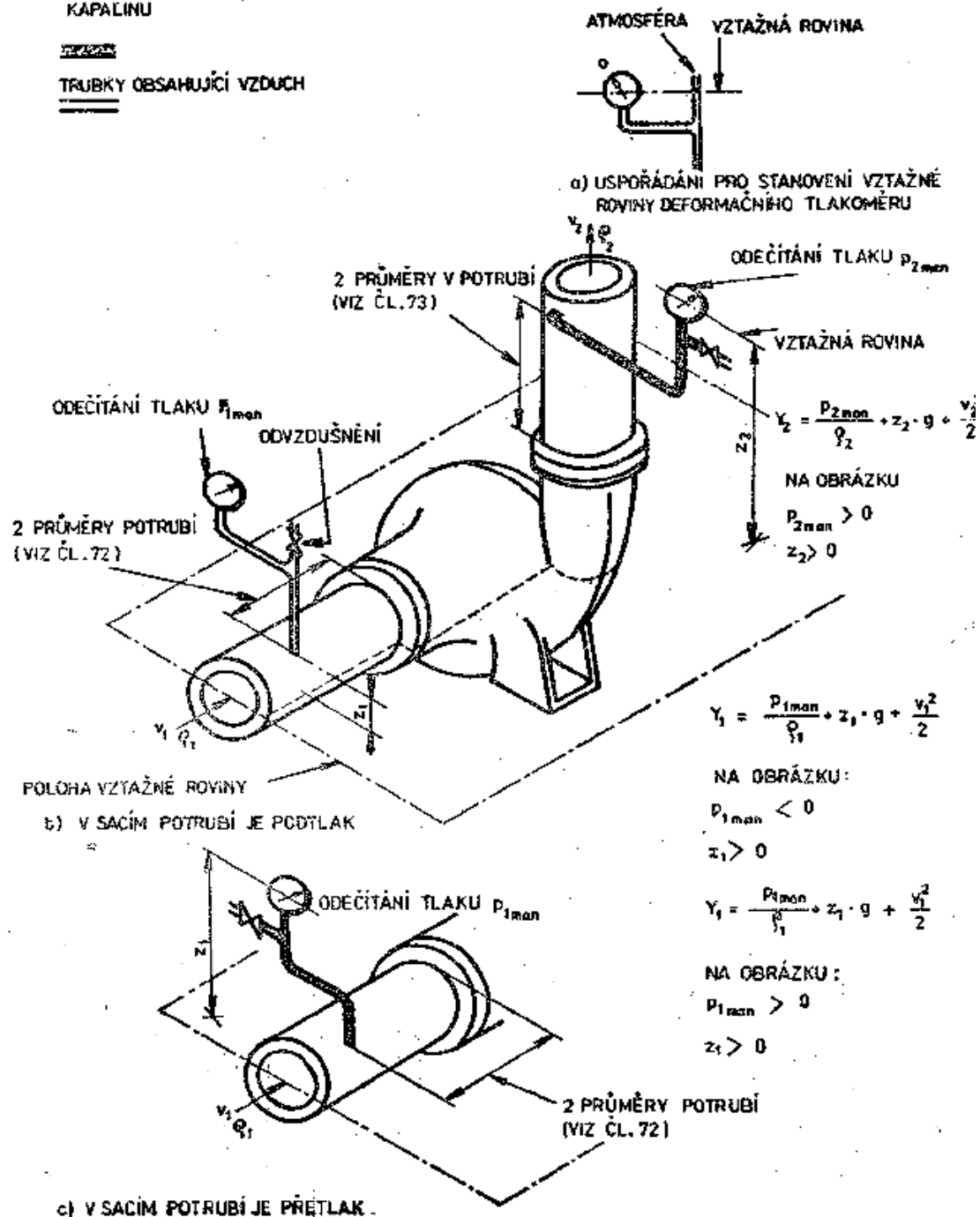
Měření měrné energie čerpadla kapalinovými tlakoměry (v sacím potrubí je přetlak):

TRUBKY OBSAHUJÍ ČERPADOU
KAPALINU

~~TRUBKY~~

TRUBKY OBSAHUJÍ VZDUCH

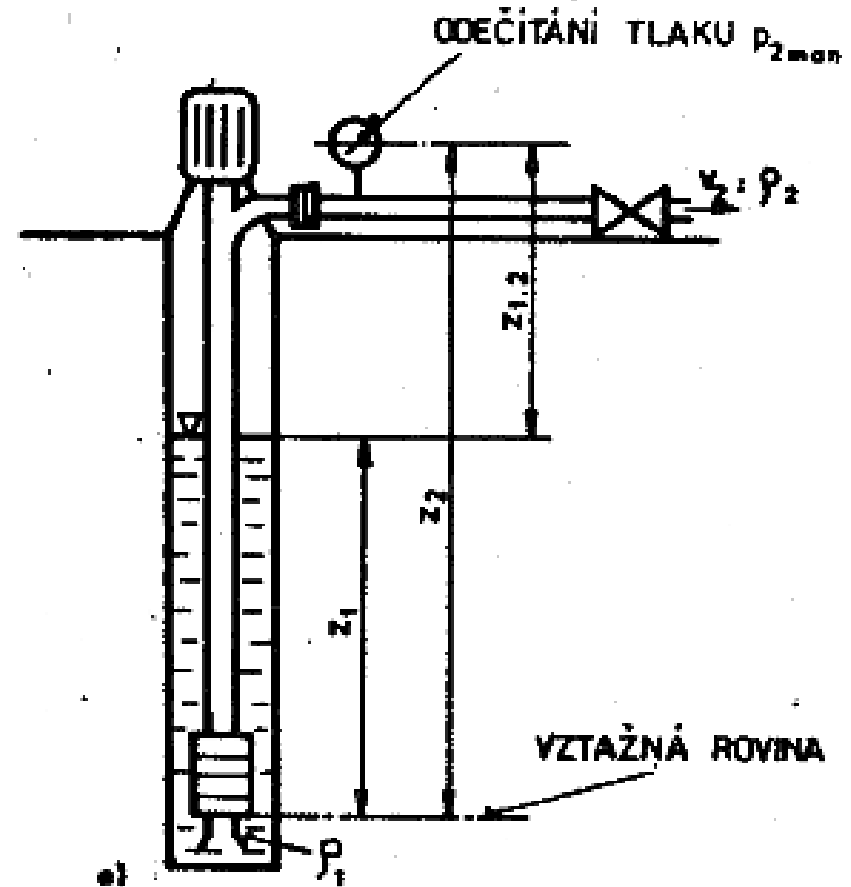
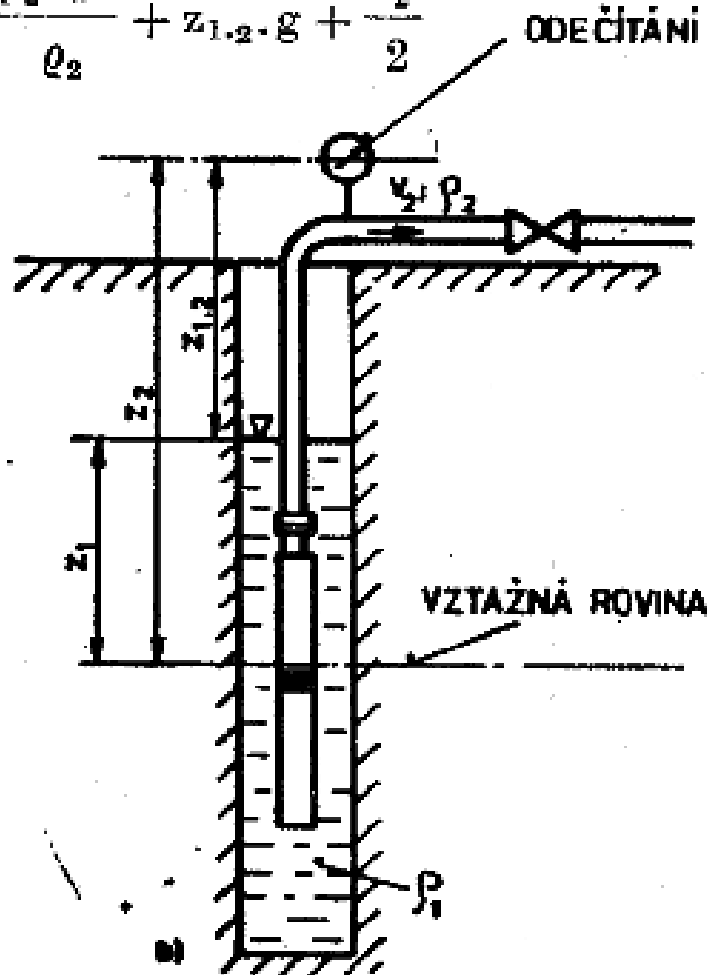
**Měření měrné
energie čerpadla
deformačními
tlakoměry:**

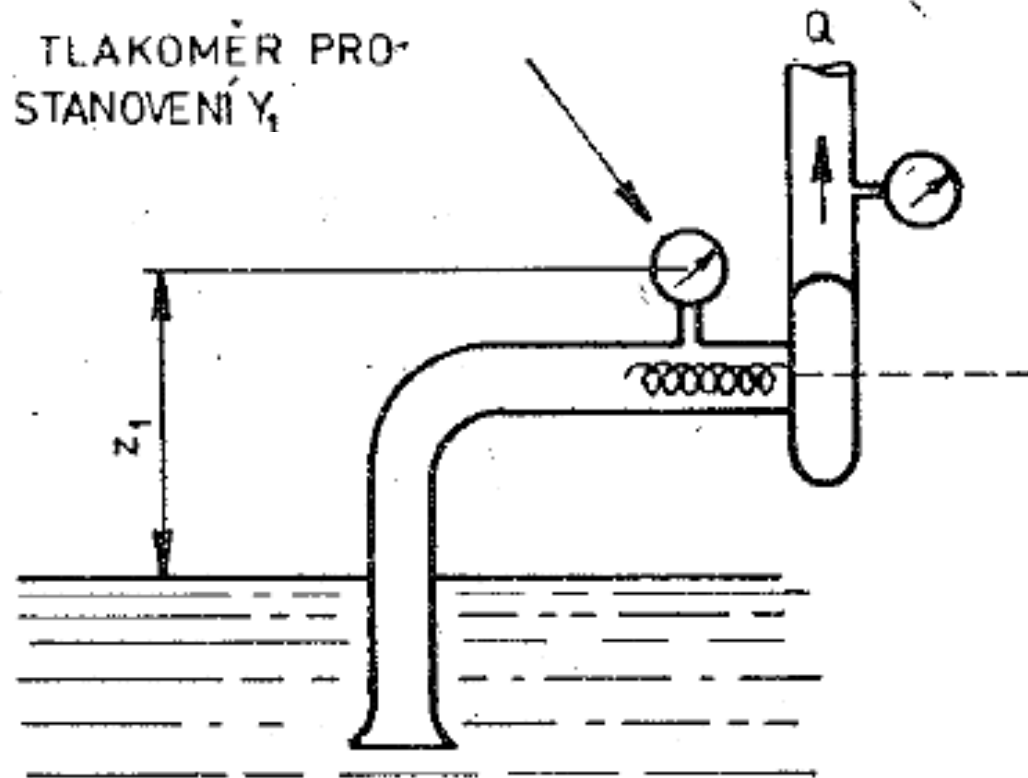
Měření měrné energie čerpadla Y vertikálních ponořených čerpadel:

$$Y_1 = z_1 \cdot g$$

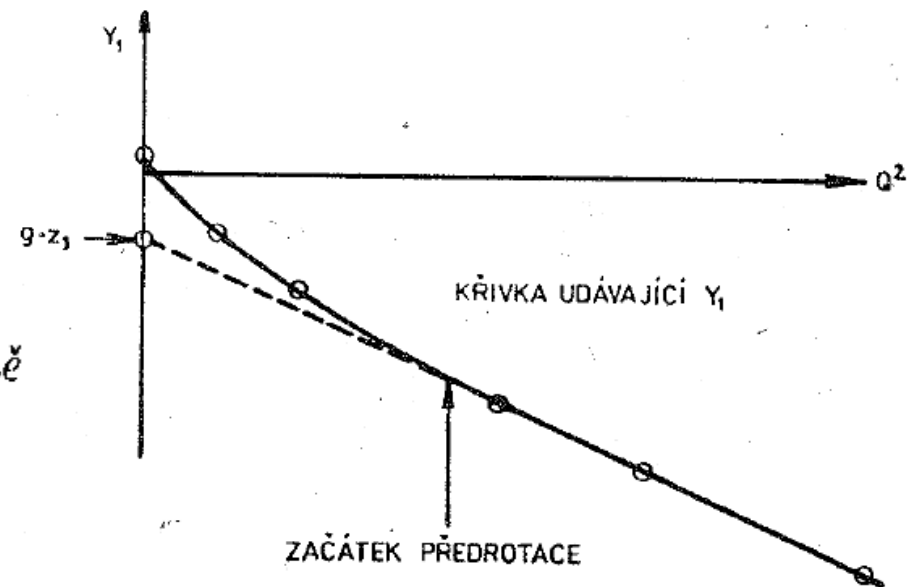
$$Y_2 = \frac{P_{2man}}{Q_2} + z_2 \cdot g + \frac{v_2^2}{2}$$

$$Y = \frac{P_{2man}}{Q_2} + z_{1,2} \cdot g + \frac{v_2^2}{2}$$

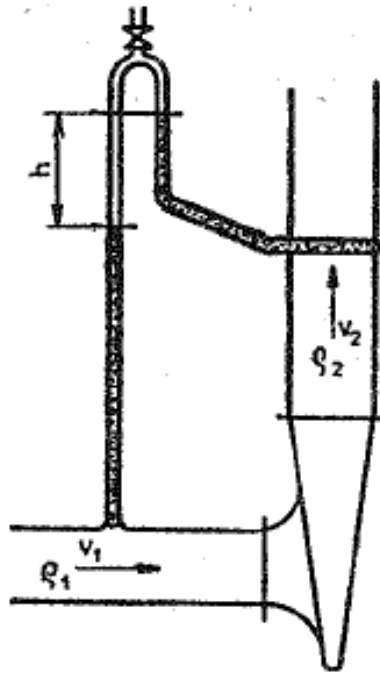

Příklad instalace s předrotací:

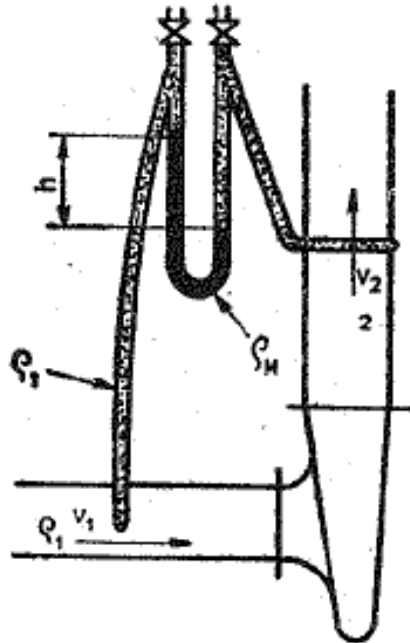
Oprava naměřené měrné energie na sací straně

$$Y = h \cdot g + \frac{v_2^2 - v_1^2}{2}$$

TYTO ROVNICE PLATÍ PRO $p_1 = p_2$, COŽ U ČERPADEL ZKOUŠENÝCH PODLE TRÍDY C LZE PŘEDPOKLÁDAT

Přímé měření měrné energie čerpadla Y:

$$Y = \frac{p_M - p_1}{\rho_1} \cdot h \cdot g + \frac{v_2^2 - v_1^2}{2}$$

OBJEMOVÝ TOK

- $Q_v = \frac{V \text{ [m}^3\text{]}}{t \text{ [s]}} \text{ [m}^3 \cdot \text{s}^{-1}\text{]}$
- PRŮŘEZ SÁČHO POTRUBÍ
 $S_s = \frac{\pi \cdot d_s^2 \text{ [m}^2\text{]}}{4} \text{ [m}^2\text{]}$
- RYCHLOST VODY V SÁČM HŘDLĚ
 $c_s = \frac{Q_v \text{ [m}^3 \cdot \text{s}^{-1}\text{]}}{S_s \text{ [m}^2\text{]}} \text{ [m} \cdot \text{s}^{-1}\text{]}$
- ZTRATOVÁ VÝŠKA SÁČHO RADU
 $\sum h_{zs} = \frac{c_s^2}{2g} \left(\lambda \frac{l_s}{d_s} + \sum \{ \xi_{sk} + 1 \} \right) \text{ [m]}$
 $\lambda = 0.02$
- PRŮMĚRNÁ GEODETICKÁ VÝŠKA ČERPADLA NA SÁČI STRANĚ
 $h_{zsg} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n h_i \text{ [m]}$
- SÁČI VÝŠKA ČERPADLA
 $H_s = h_{zsg} + \sum h_{zs} \text{ [m]}$
- VYTĚLAČNÁ VÝŠKA ČERPADLA
 $H_v = p_v \text{ man [MPa]} \cdot 10^2 + h_m + l_c \text{ [m]}$

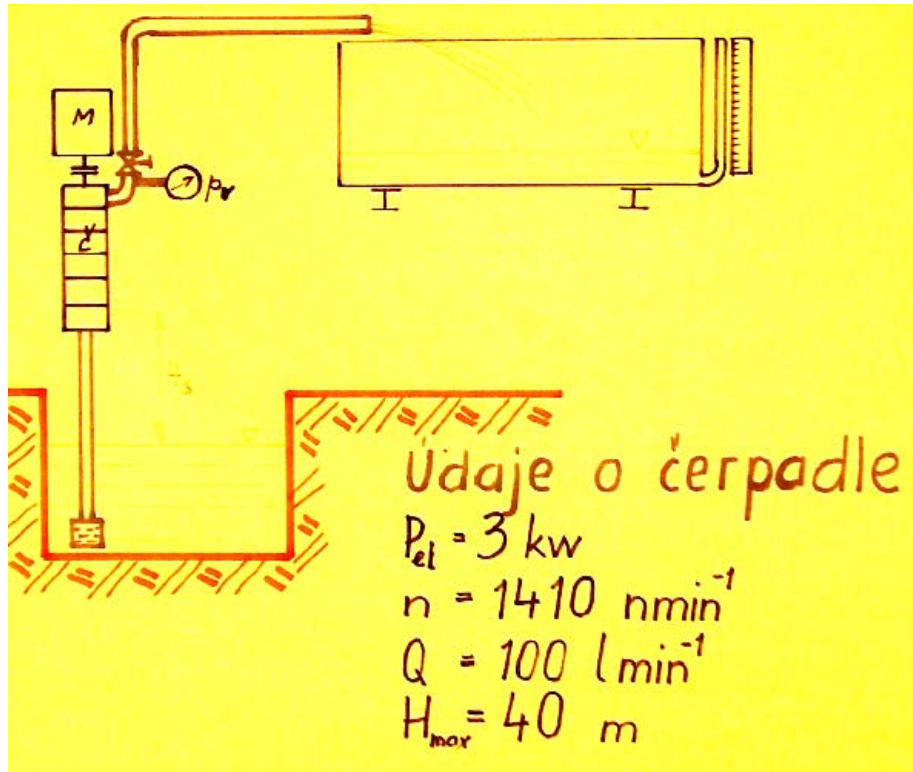
Výpočtové vztahy:

- $H = H_s + H_v \text{ [m]}$

- $Y = Y_v + Y_s = g(H_s + H_v)$

- $P_{teor} = Q_v \cdot \rho \cdot H \cdot g \text{ [W]}$

- $\eta_c = \frac{P_{teor}}{P_{el}} \cdot 100 \text{ [%]}$

Školní příklad:

	Hodnota	Značka	Jednotka	1	2	3	4	5	6
1	Příkon	P_{el}	W						
2	Výška hlad.	H_s	m						
3	Přetlak	p_v	kpcm^{-2}						
4	Doba	t	s						

$$Q_v \left[\text{m}^3 \cdot \text{s}^{-1} \right] = \frac{Q_v \text{ měř} [\text{l}] \cdot 10^{-3}}{t [\text{s}]}$$

$$H_{\text{man}} = H_{\text{sman}} + H_{\text{vman}}$$

$$H_{\text{vman}} = p_v \cdot 10^{-4} + h_M + l$$

$$H_{\text{sman}} = H_{\text{gs}} + h_{\text{zs}}$$

$$h_{\text{zs}} = \frac{c_s^2}{2g} \left(\lambda \cdot \frac{l_s}{d_s} + \xi_{\text{sk}} + 1 \right)$$

$$p_v \text{ [Pa]}$$

H_{gs} odměříme

$$g \doteq 10 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$$

$$h_M = 0,55 \text{ m}$$

$$\xi_{\text{sk}} = 10$$

$$\underline{l_s} \text{ a } \underline{d_s} \text{ v [m]}$$

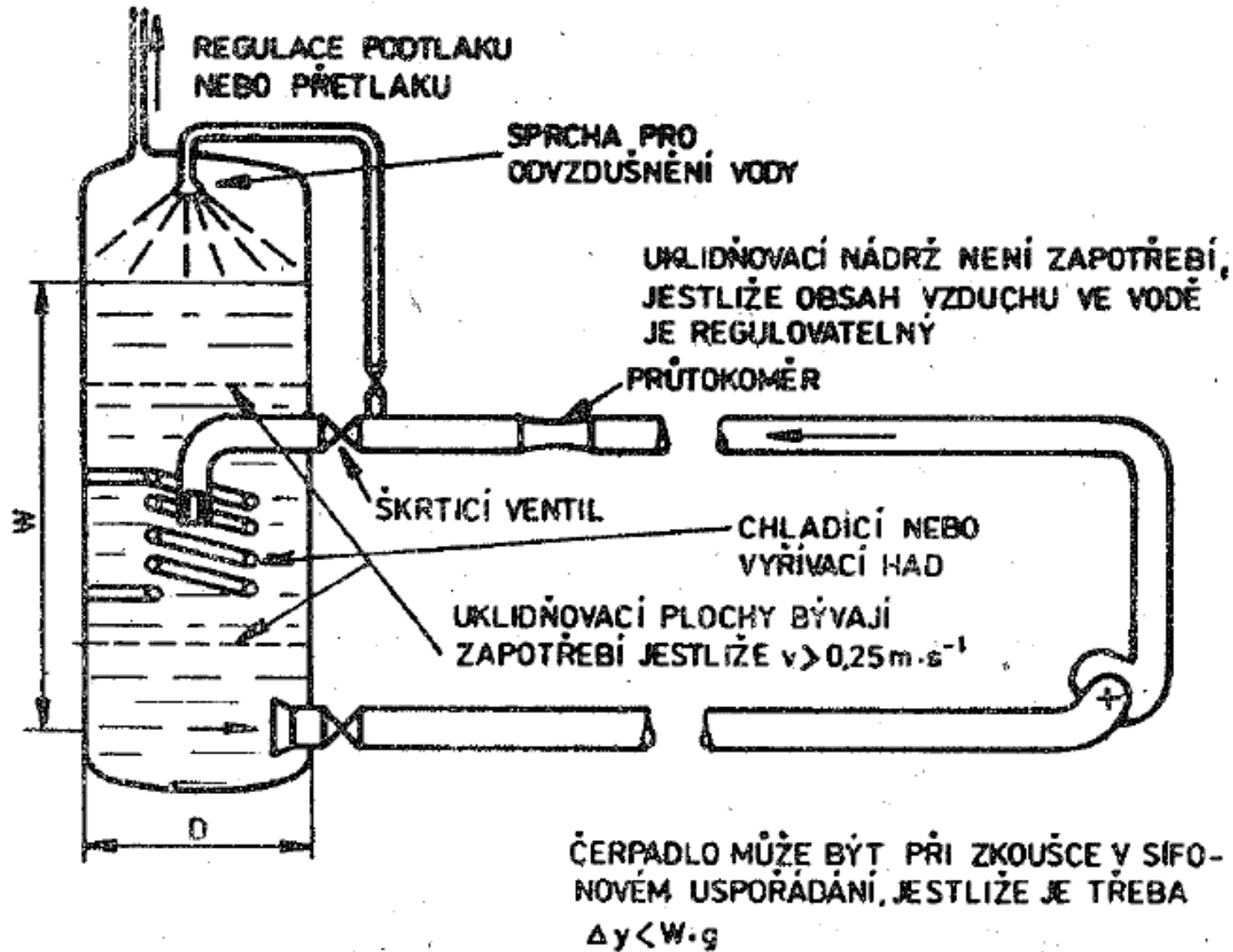
Školní příklad:

Kavitační zkoušky:

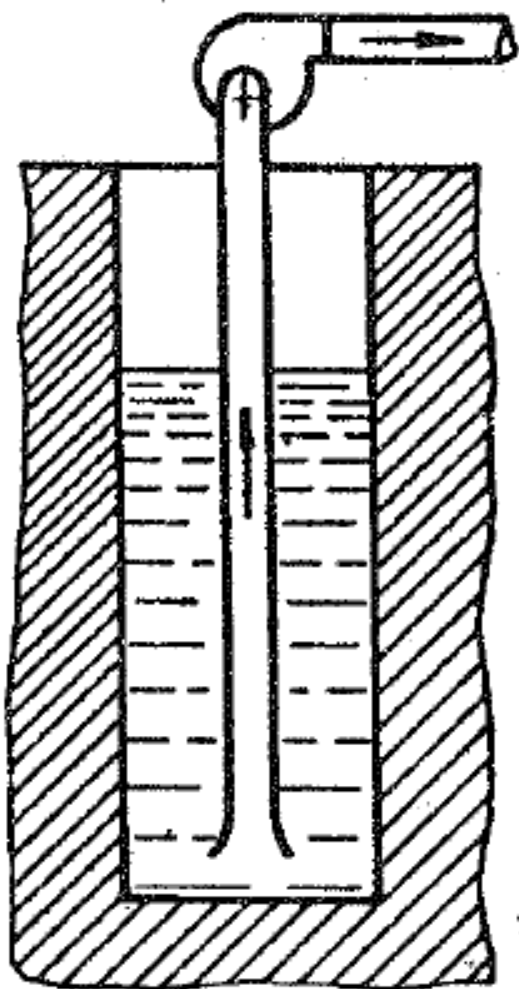
V žádném případě nemá být kavitační zkoušky použito jako kontroly, že čerpadlo bude v trvalém provozním uspořádání bez eroze způsobené kavitací.

Kavitační zkoušky – změna Δy uzavřenou smyčkou:

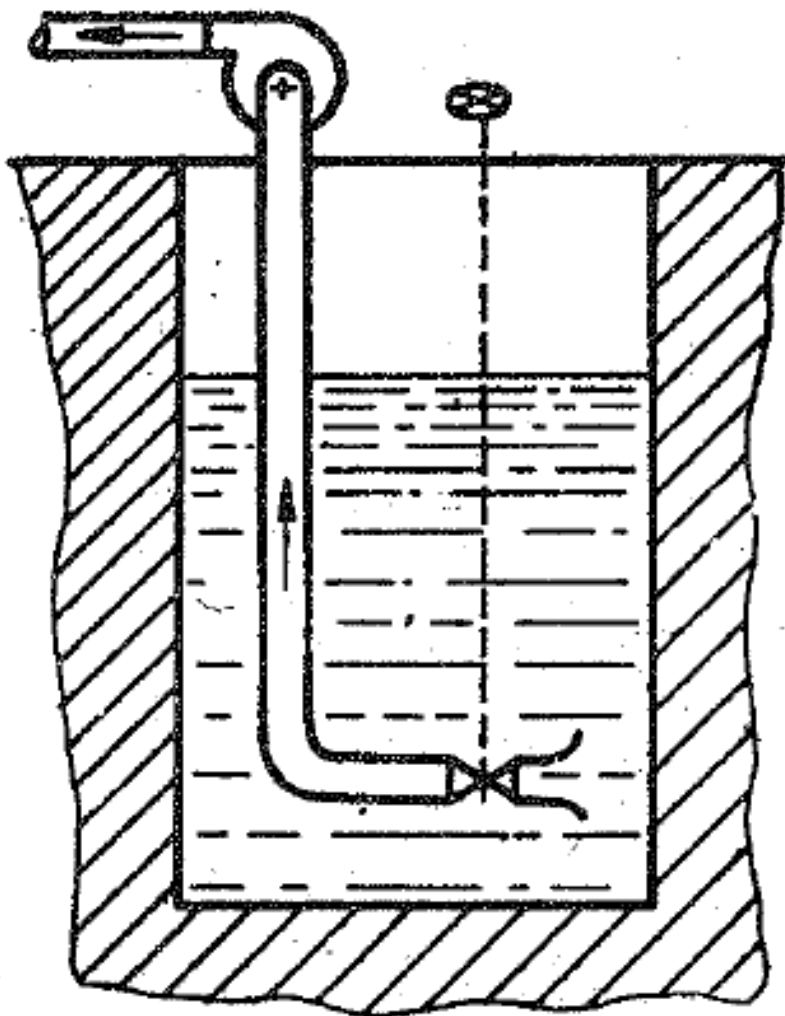
Kavitační zkoušky – změna Δy regulací výšky hladiny na vstupu:

KE ŠKRTICÍMU VENTILU
A PRŮTKOMĚRU

NASTAVITELNÁ HLADINA VODY

Kavitační zkoušky – změna Δy škrticím ventilem na vstupu:

Tab. 6. METODY STANOVENÍ POŽADOVANÉ Δy PRO $\Delta Y/Y = (3 + x) \%$

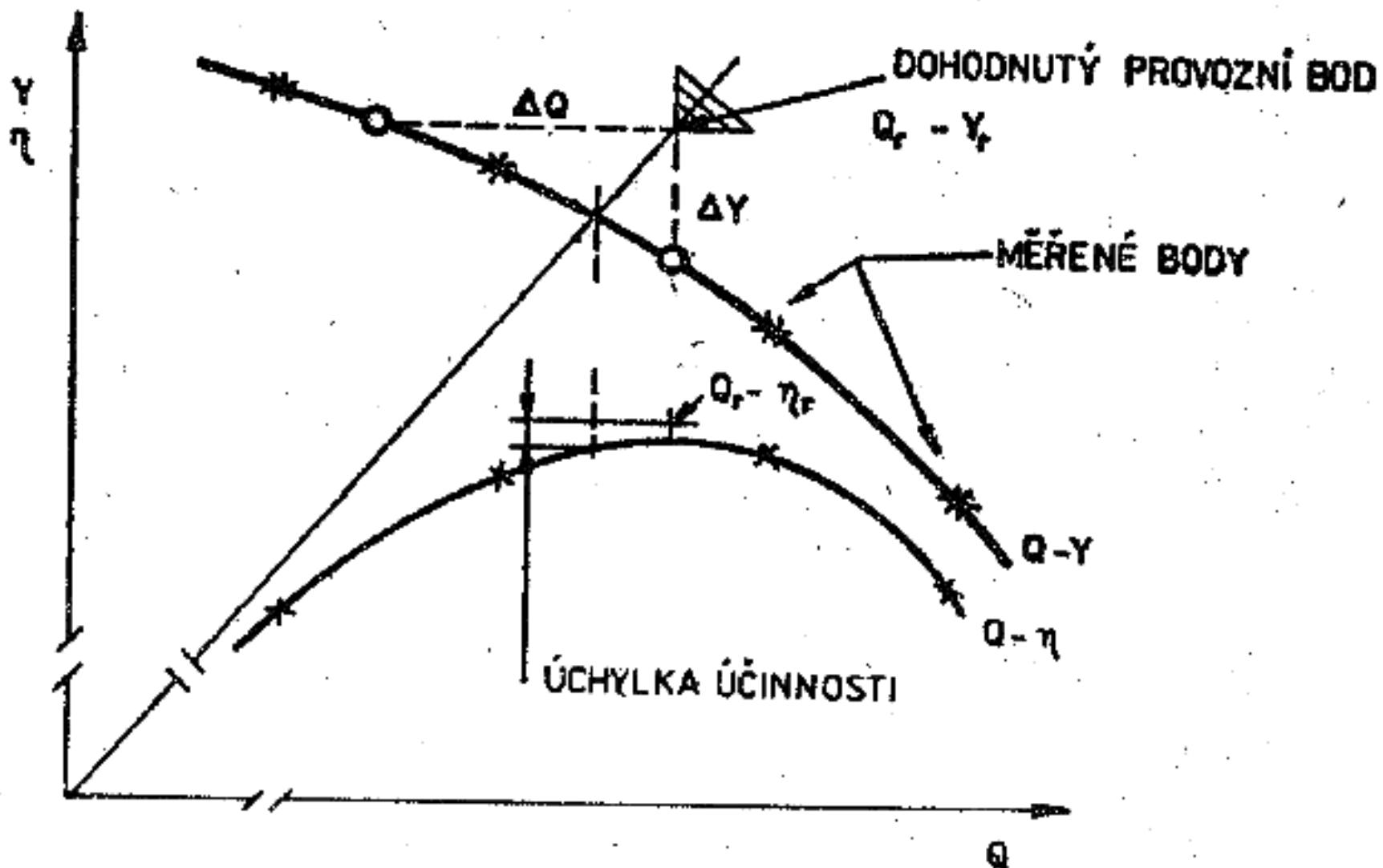
Druh instalace	Otevřená nádrž	Otevřená nádrž	Otevřená nádrž	Otevřená nádrž	Uzavřená smyčka	Uzavřená smyčka	Uzavřená nádrž nebo smyčka
Nezávisle proměnná	škrticí ventil v sacím. potrubí	škrticí ventil ve výtlačném potrubí	vodní hladina	škrticí ventil v sacím potrubí	tlak v nádrži	porovnávací tlak	teplota (napětí par)
Konstantní	škrticí ventil ve výtlačném potrubí	škrticí ventil v sacím potrubí	škrticí ventil v sacím i výtlačném potrubí	průtok	průtok	škrticí ventil v sacím i výtlačném potrubí	
Hodnoty, jejichž změna je závislá na regulaci	měrná energie, průtok, Δy , vodní hladina	měrná energie, průtok, Δy , vodní hladina	měrná energie, průtok, Δy	škrticí ventil ve výtč. potrubí (pro konstantní průtok), měrná energie, Δy	měrná energie, Δy , škrticí ventil ve výtč. potrubí (pro konstantní průtok, když začíná klesat měrná energie)	měrná energie, průtok, Δy	jakmile nastala kavitace
Charakteristika $Q - Y$							
Charakteristika $Q - \Delta y$							

Charakteristiky čisté studené vody a kapalin, které jí odpovídají:

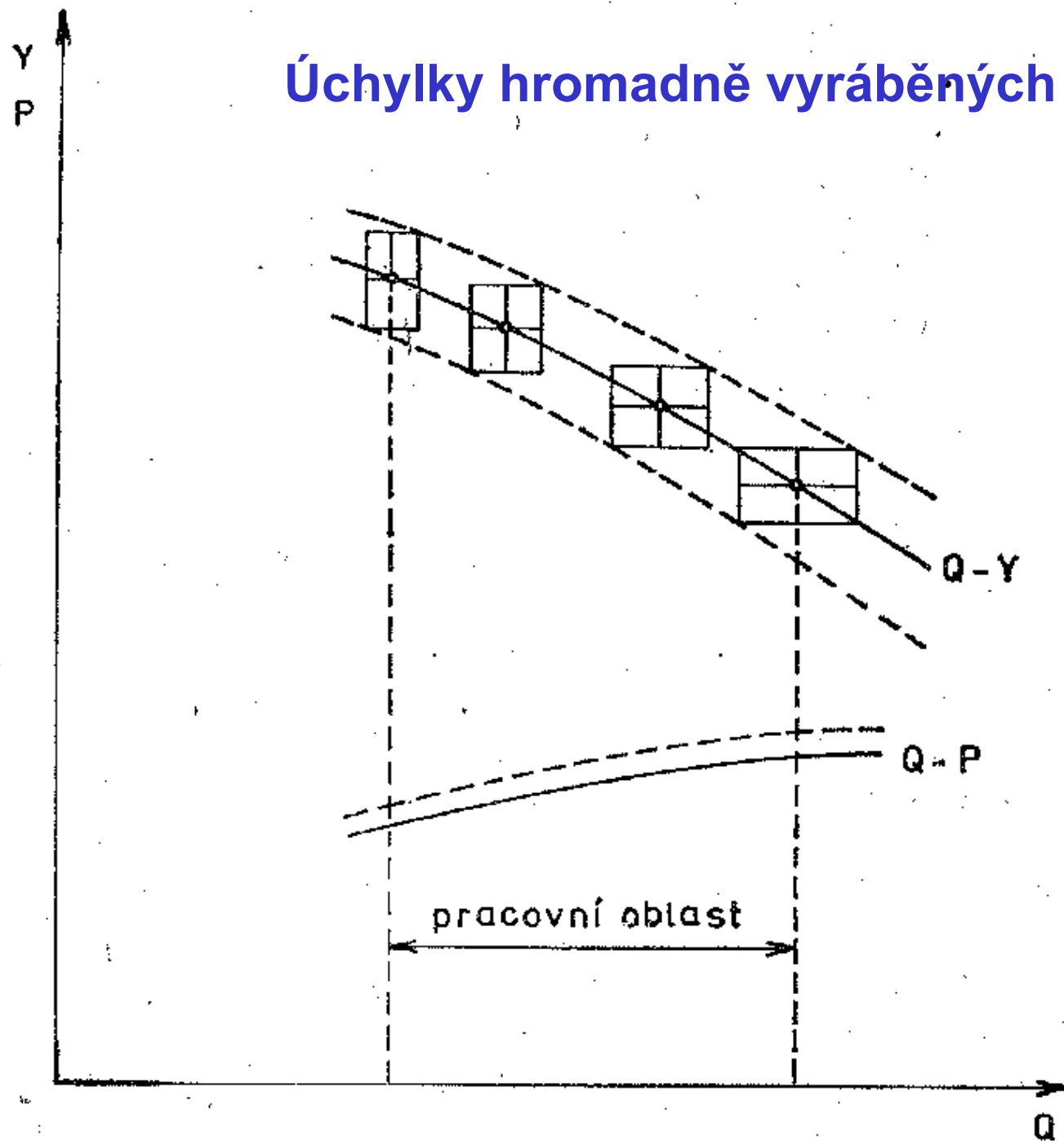
Vlastnost	Jednotka	Maximální hodnota
teplota	°C	40
kinematická viskozita	$\text{m}^2 \cdot \text{s}^{-1}$	$1,75 \cdot 10^{-6}$
hustota	$\text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$	1 100
neabsorbované pevné volné látky	$\text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$	2,5
rozpuštěné pevné látky	$\text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$	50

Vlastnost	Jednotka	Maximální hodnota	Minimální hodnota
kinematická viskozita	$\text{m}^2 \cdot \text{s}^{-1}$	$10 \cdot 10^{-6}$	bez omezení
hustota	$\text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$	2 000	450
neabsorbované pevné volné látky	$\text{kg} \cdot \text{m}^{-3}$	5,0	—

Charakteristika Q-Y pro ověření dohodnutých parametrů:

Úchyly hromadně vyráběných čerpadel:

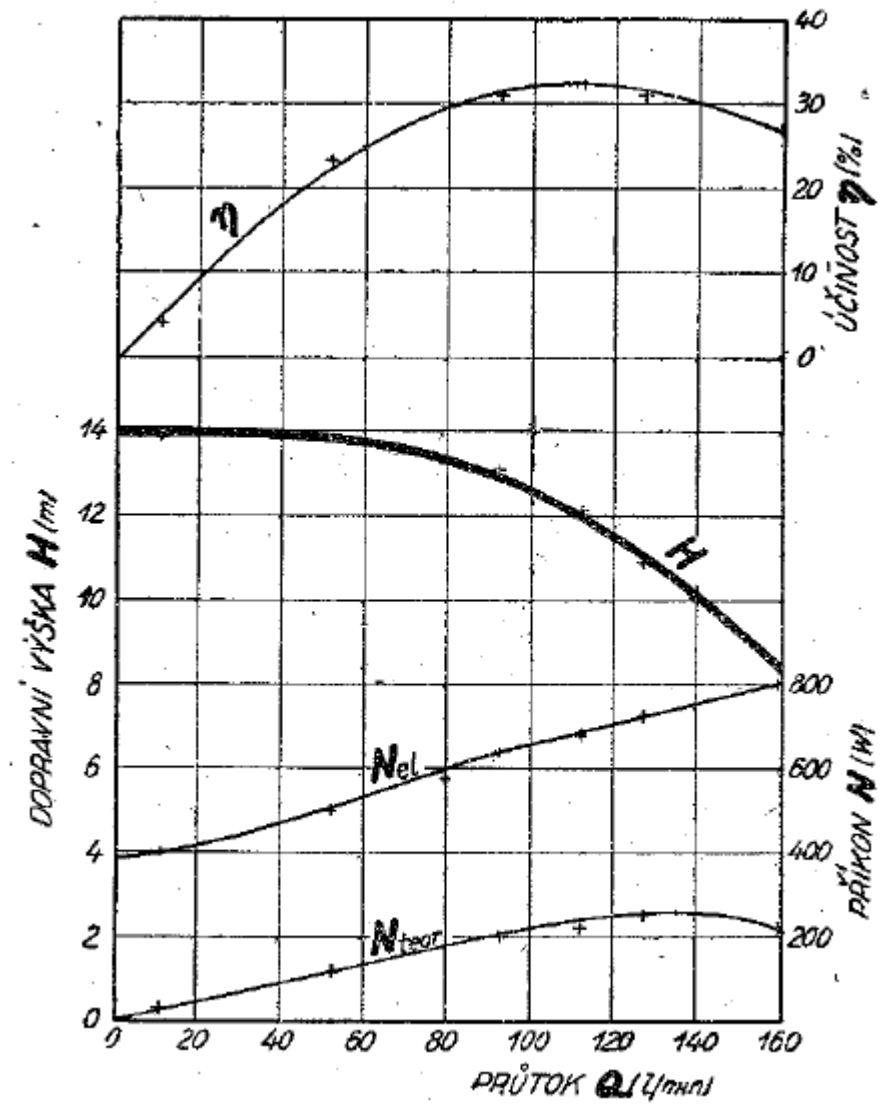
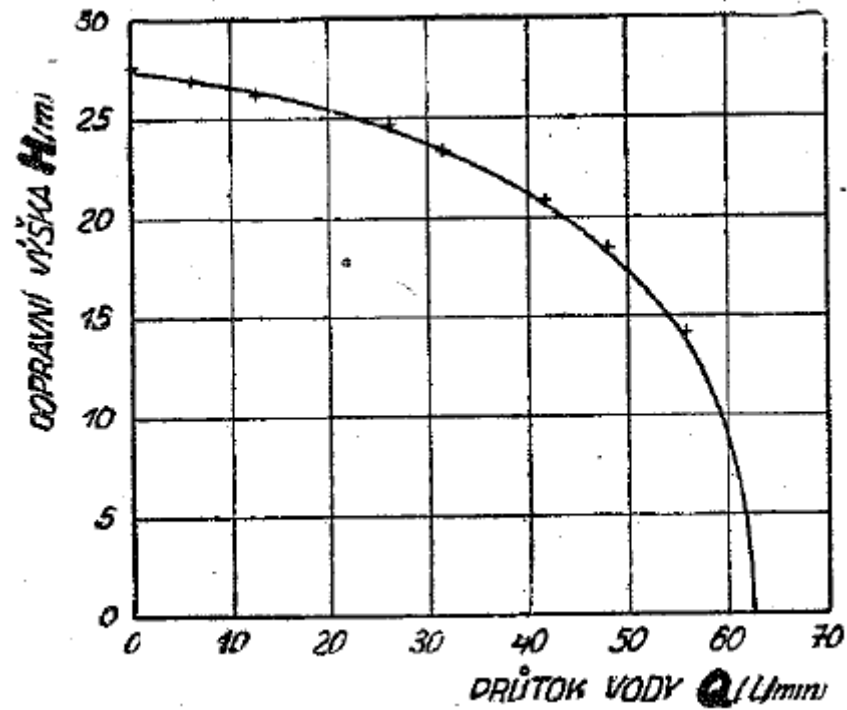

Zpráva o zkoušce:

1.217 Zpráva o zkoušce má obsahovat následující údaje:

- a) místo a datum přijímací zkoušky,
- b) jméno výrobce, typ čerpadla a výrobní číslo,
- c) dohodnuté charakteristiky, provozní podmínky při přijímacích zkouškách,
- d) určení pohonu čerpadla,
- e) popis zkušebního postupu a použitých měřicích přístrojů, včetně údajů o jejich ověření,
- f) odečtené hodnoty,
- g) vyhodnocení a analýza zkušebních výsledků,
- h) závěry:
  1. porovnání výsledků zkoušek s dohodnutými charakteristikami,
  2. konstatování, zda dohody, týkající se specifických oblastí byly zcela nebo částečně splněny, anebo nesplněny vůbec,
  3. doporučení, zda čerpadlo může být převzato nebo odmítnuto a za jakých podmínek,
  4. jestliže dohody nejsou zcela splněny, spočívá konečné rozhodnutí, zda čerpadlo může být převzato, na odběrateli,
  5. vysvětlení k případným opatřením, která byla učiněna podle kterékoli zvláštní dohody.

Zkušební diagram čerpadla:

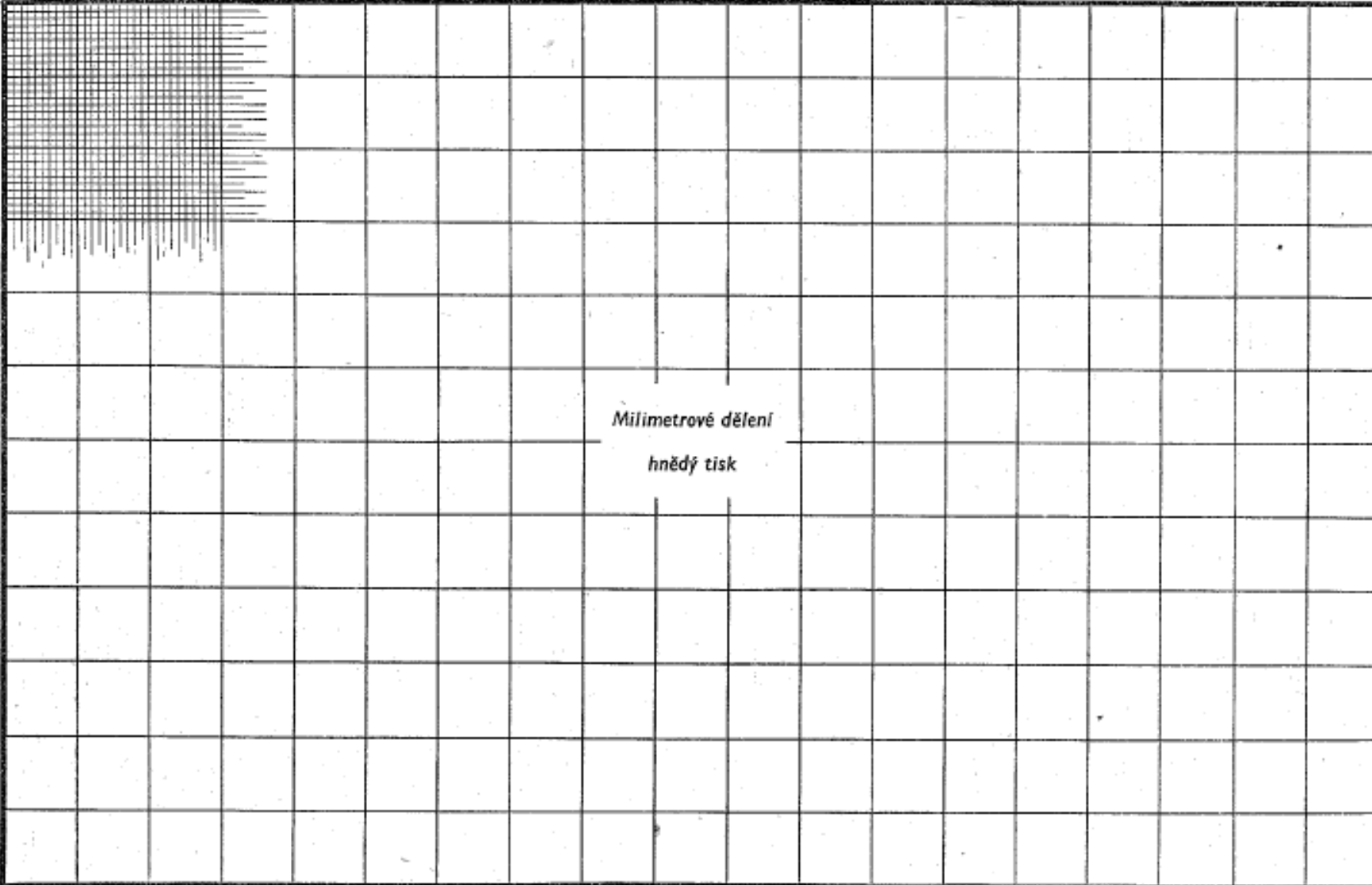

Zkušební protokol čerpadla:

Výrobce: Sigma, n. p., Hranice		Zákazník: Komenium, n. p., Praha		Typ: NV 1-4K											
Zkušebna: Str. lab. SPŠS		Č. zakázky: 6/75		Výrobní číslo: 67845 B											
$Q = 100$ (l min ⁻¹)	$Y = 355$ (J kg ⁻¹)	$n = 2800$ (min ⁻¹)	$\eta_e = 37\%$	Kapalina: voda	Hustota: 1 000 kg m ⁻³	Viskozita:	Měřil: Datum:								
		Přední ložisko 24 °C Zadní ložisko 25 °C		Hrdlo sací 30 mm Hrdlo výtláč. 30 mm		Doba záběhu 4 hod Hmotnost 40 kg									
Elektromotor Typ 2AP 908-2		380/220 V		5 A		1,5 kW	2 800 min ⁻¹								
Dynamometr Typ		č.:		konst.:		pružina:	nul. bod"								
Podmínky měření		teplota 20 °C		barometr. tlak: 1,006 · 10 ⁵ Pa											
		poloh. výška tlakoměru na sací straně $y_s =$ m													
		poloh. výška tlakoměru na výtláč. str. $y_v = 0,25$ m													
		rozdíl výšek $e = 0,18$ m													
Měř. č.	n (min ⁻¹)	P_{sman} (Pa)	P_{vman} (Pa)	Y (J kg ⁻¹)	Y_r (J kg ⁻¹)	h (m)	i (l)	d (m)	Q (m ³ s ⁻¹) (l min ⁻¹)	Q_r (m ³ s ⁻¹) (l min ⁻¹)	P_{e1} (kW)	P_e (kW)	η_{e1}	η_e	η_{celk}
1	2 850	2,13 · 10 ³	4,41 · 10 ⁵	447,3	431,7	0,36	1	0,02	7,84 · 10 ⁻⁴ 47,09	7,7 · 10 ⁻⁴ 46,26	1,35	1,14	0,85	0,30	0,24
2	2 800	2,13 · 10 ³	3,43 · 10 ⁵	349,3	—	0,30	2	0,02	1,4 · 10 ⁻³ 85,97	—	1,6	1,34	0,84	0,36	0,30
3	2 800	1,59 · 10 ³	2,45 · 10 ⁵	250,8	—	0,61	2	0,02	2,0 · 10 ⁻³ 122,5	—	1,6	1,39	0,82	0,36	0,30
4	2 750	2,66 · 10 ³	1,47 · 10 ⁵	148,5	154,0	0,43	3	0,02	2,5 · 10 ⁻³ 154,3	2,6 · 10 ⁻³ 157,2	1,8	1,45	0,82	0,27	0,22
5	2 740	3,19 · 10 ³	0,49 · 10 ⁵	50,0	52,2	0,55	3	0,02	2,9 · 10 ⁻³ 177,6	1,9 · 10 ⁻³ 178,4	1,85	1,45	0,81	0,10	0,08

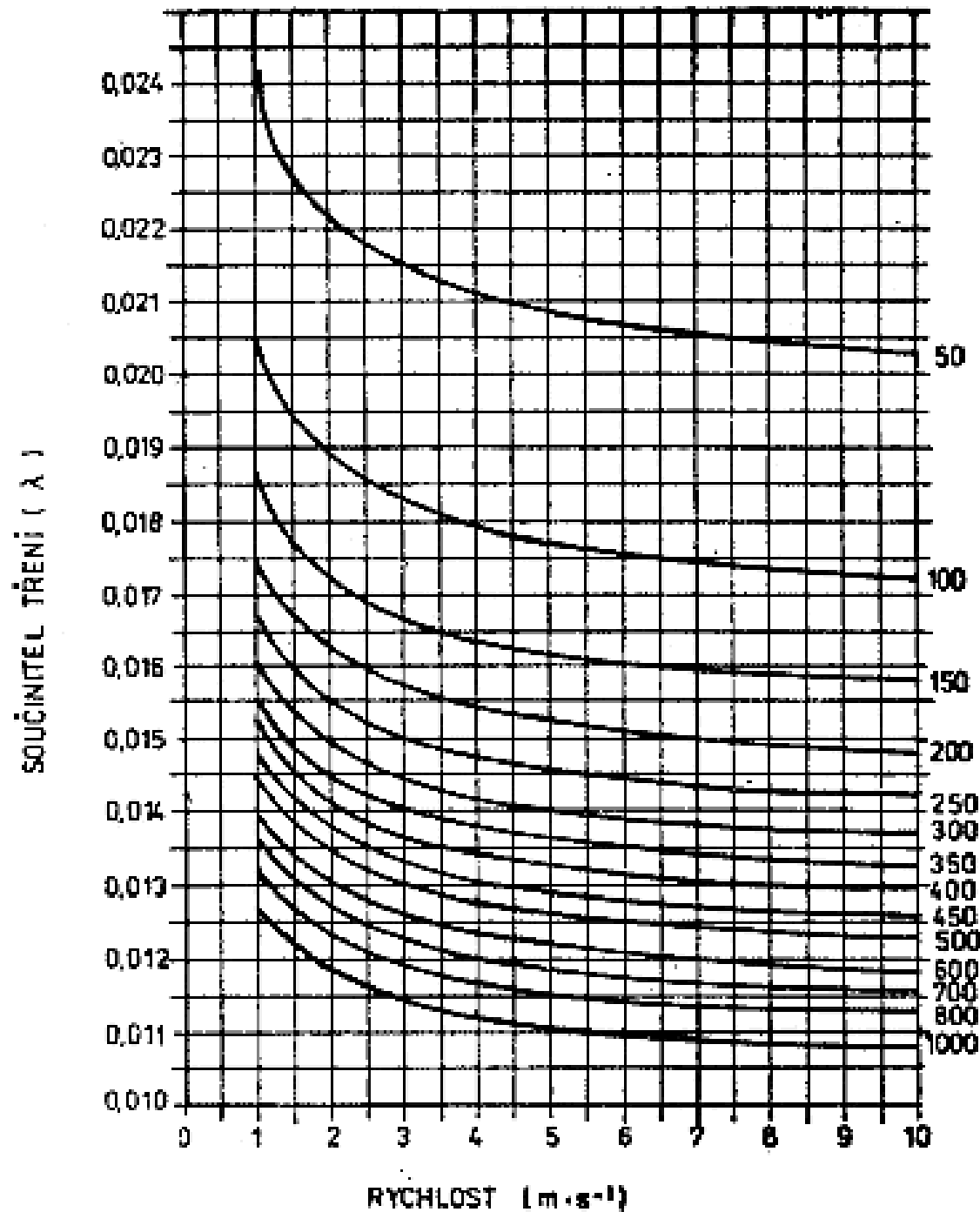
Zkušební záznam čerpadla:

 <p>Milimetrové dělení hnědý tisk</p>															
Přepočítal					Kreslil					Kontroloval					
Datum					Datum					Datum					

Střední drsnost stěny potrubní trubky „k“:

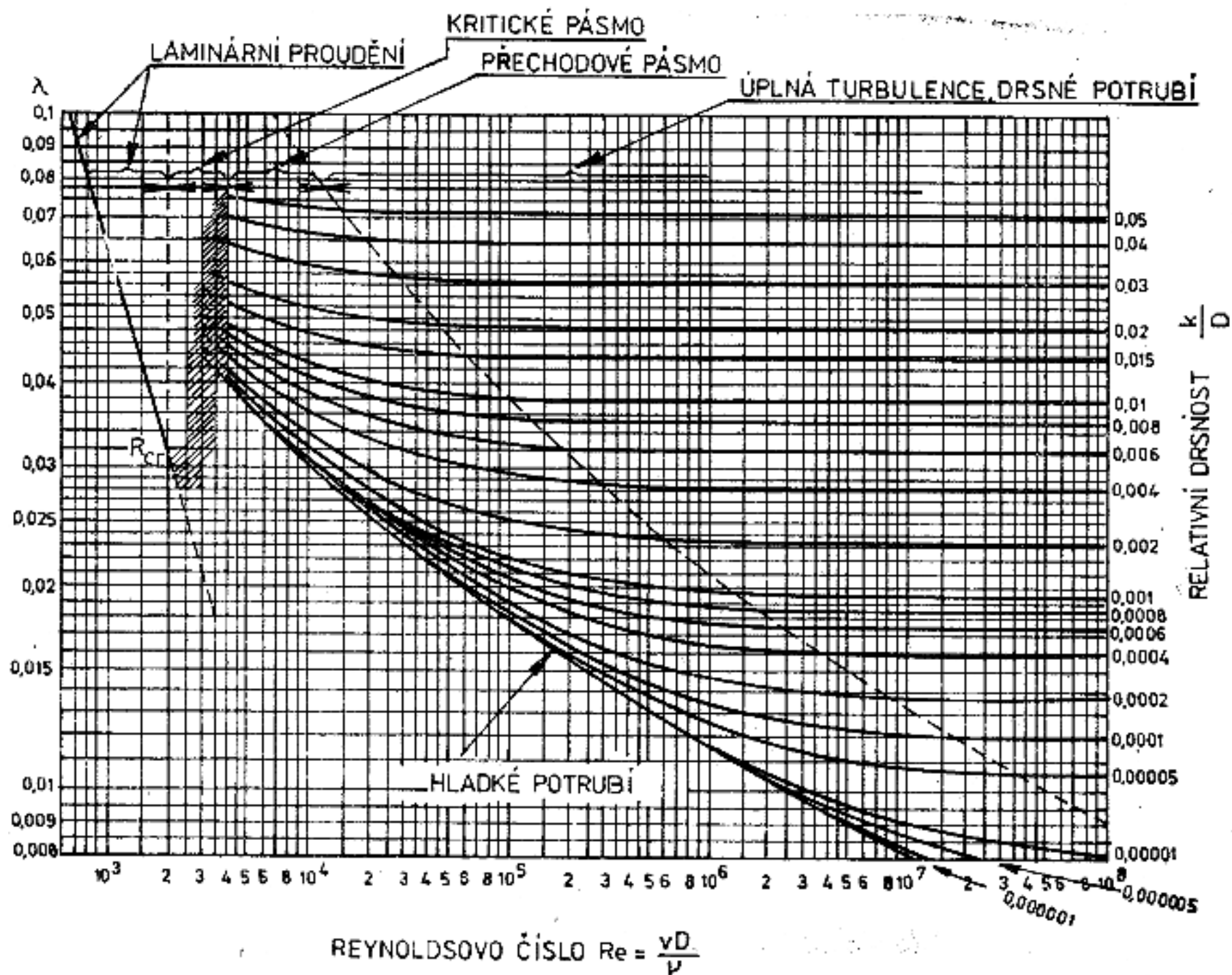
Běžné potrubí (nové)	Střední drsnost stěny „k“
materiál	mm
sklo, tažená mosaz, měď nebo olovo	hladké
ocel	0,05
asfaltovaná litina	0,12
pokovená litina	0,15
litina	0,25
beton	0,3 až 3,0

Diagram součinitele tření:

hrsnost povrchu $(k) = 5,186 \cdot 10^{-5} \text{ m}$

kinematická viskozita $(\nu) = 1,022 \cdot 10^{-6} \text{ m}^2 \cdot \text{s}^{-1}$

Diagram hodnot součinitele tření λ podle Moodyho

„Interaktivní prvky“:

- **Překreslete si vyučujícím určená schémata atp.;**
- **V průběhu výkladu si poznamenávejte klíčové informace;**
- **Popište vlastními slovy jednotlivé snímky (vysvětlete funkci, atp.);**
- **Pokuste se nalézt v právě probrané prezentaci nepřesnosti, pro svůj názor formulujte argumenty;**

Použitá literatura:

- **ANONYMUS. *Plakáty pro výuku předmětu Kontrola a měření.* SPŠS Sokolská 1. Brno, nedatováno.**
- **ČSN 11 00 33, ČSN 11 00 50, ČSN 11 00 51, ČSN 11 00 52**
- **CHOCHOLA K., SLACH J., ŠULC J. *Laboratorní cvičení.* Praha: STNL 1961.**
- **MARTINÁK, M. *Kontrola a měření.* Praha: STNL 1989.**
- **ŠULC, J., VYSLOUŽIL, Z. *Laboratorní cvičení technologická a strojní.* Praha: STNL 1970.**
- **VYSLOUŽIL Z., ZELKO J. *Meranie v strojárstve.* Bratislava: SVTL 1962.**
- **VYSLOUŽIL Z., KOVAL J. *Technologické a strojnické merania.* Bratislava: Alfa, 1978.**